

OLIJ TA'LIM TIZIMINING DARS MASHG'ULOTLARIDA TA'LIM METODLARIDAN FOYDALANISH

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi
Pedagogika, psixologiya va
tillar kafedrası o'qituvchisi
Qaxarova Muxabbat
mkakhorova95@gmail.com

Annotatsiya: *Oliy ta'lim tizimida talabalarni o'qitishda innovatsion ta'lim metodlaridan foydalanish talabalarda erkin, faol, mustaqil fikrlay olish, o'quv-tarbiyaviy jarayonni modellashtira olish, shuningdek ta'lim-tarbiyaning yangi g'oya va texnologiyalarini mustaqil yaratish hamda ularni tadbiiq eta olish ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.*

Key words: *Grammatik xarita, metodlar, taqiq so'zlar, innovatsiya, grammatik tanqid, ta'lim tizimi, OTM, ta'lim texnologiyalari ta'lim-tarbiya.*

Oliy ta'lim tizimida ona tillini o'qitishda o'quv materiallarini tizimlashtirishda interfaol metodlarni dars mashg'ulot maqsadiga muvofiq tanlash, interfaol usullar orqali dars mashg'ulot turlari ko'p bo'lib, ularni dars mavzusining xususiyatlari hamda ko'zda tutilgan maqsadlariga muvofiq tanlanadi va tegishlicha tayyorgarlik ko'riladi. Interfaol usullar orqali dars mashg'ulotida ishtirok etish uchun talabalarning tayyorliklariga o'ziga xos talablar qo'yiladi, bular dars mashg'ulotda faol ishtirok etish uchun zarur bilimlarni o'zlashtirganlik, muloqotga tayyorlik, o'zaro hamkorlikda ishlash, mustaqil fikrlash, o'z fikrini erkin bayon qilish va himoya qila olish ko'nikmalari va boshqalardan iborat.

Dars mashg'ulotida vaqtdan unumli foydalanish zaruriy shartlardan biri hisoblanadi. Buning uchun zarur vositalarni to'g'ri tanlash, tayyorlash hamda dars mashg'ulotini olib borishda va ularning vazifalari aniq belgilangan bo'lishi lozim. Interfaol usullar orqali an'anaviy ta'lim shakli bilan dars mashg'ulotlari orasida o'ziga xos farqlar mavjud bo'lib, har bir o'qituvchi bu farqlarni qiyoslashi, ularning bir-biriga nisbatan afzalliklari va kamchiliklarini dars mashg'ulotini rejalashtirish va uni o'tkazish usullarini tanlashda to'g'ri hisobga olishi zarur.

Bunda yangi bilimlarni berish, ko'nikmalarni rivojlantirish, mustahkamlash, bilimlarni takrorlash, amalda qo'llash, dars mashg'ulotlarida hamda o'quv fanining xususiyatlarini hisobga olgan holda har bir mavzu bo'yicha dars mashg'uloti uchun eng maqsadga muvofiq bo'lgan interfaol usullar orqali yoki boshqa metodlarni to'g'ri tanlash nazarda tutiladi. To'g'ri tanlangan metodlarni qo'llash dars mashg'ulotning qiziqarli va samarali bo'lishini ta'minlaydi. Interfaol usullar orqali an'anaviy konservatik paradigma yoki konstruktivizm nazariyasi bilan bog'liq bo'lib, bu usullar orqai amalda foydalanishda konstruktivizmning quyidagi asosiy xulosalarini hisobga olish lozim:

- Talaba o'zi o'rganishi kerak, aks holda unga hech kim hech narsani o'rgata olmaydi; O'qituvchi talabalarga bilimlarni "kashf qilishga" yordam beradigan jarayonni tashkil qiladi;

Bilim borliqdan ko'chirilgan nusxa emas, uni inson shakllantiradi, rivojlanntirib takomillashtiradi. Oliy ta'limda ona tili darsliklari va metodik yoradam beradigan o'quv qo'llanmalar nafaqat matnlar va mashqlarni o'z ichiga oladi, balki interfaol usullar orqali qo'shimcha tarqatma materiallar va tabaqalashtirilgan yondashuv bilan bir butun majmuadir.

Darsliklar ona tili ta'lim jarayonida o'qitishning asosiy qismi bo'lib qoladi. Ularni faqat raqamlashtirish, integratsion fanlar orqali matn tahlil qilish va ko'proq grammatik tahlilga rioya etish kerak. Ona tili o'qitishning asosiy maqsadi shakllangan kommunikativ qobiliyatni rivojlantirishdir.

Filologik OTM ushbu bosqichida pedagogik jarayonning deyarli barcha qirralarini qamrab oladigan muhim o'zgarishlar mavjud. Ular ona tili ta'lim jarayoniga muayyan maqsadlar va vazifalarni qo'ydi. Asosiy vazifalaridan biri, bu zamonaviy o'qitish va ta'lim texnologiyalarini o'zlashtirish orqali bo'lajak ona tili va adabiyot o'qituvchisining pedagogik mahoratini oshirish hamda takomillashgan darsliklar yaratish uni amaliyotga tadbiiq etishdir.

Grammatik xarita o'yini metodi:

Grammatik interfaol metodlar asosida mashqlar tuzib tahlil etish. Talabalar grammatika xaritasii yoki stol o'yinini ixtiro qilishlari va loyihalashlari kerak. Guruhni 2, 3 yoki 4 talabadan iborat jamoalarga bo'lamiz. Ushbu dars mashg'ulotni yanada qiziqarli qilish uchun talabalar ko'rib chiqishlarini xohlagan grammatik tushunchalarni kichik qog'ozlarga yozamiz. Har bir xarita ma'lum bir Grammatik mavzu yuzasidan belgilangan atama yoki gap tarkibida xatolikni o'z ichiga olgan bo'lib guruhlar ketma-ketligida berilib, bu xatolarni topishlari hamda to'g'ri tahlil qilishlari kerak. Bundan tashqari guruh ikki guruhga ajratilib alohida xaritachalar yordamida o'qituvchi tomonidan o'tilgan Grammatik mavzular yuzasidan savollar tayyorlanadi yoki gaplar yoziladi va har bir guruh a'zosi xaritachalarni alarini almashtirib belgilangan vaqtda javob berishlari kerak bo'ladi va o'qituvchi ularni javobini baholab boradi.

Grammatik tanqid metodi.

Grammatik tushunchani aks ettiruvchi mashq, matn orqali berilayotgan Grammatik tanqid metodini izohlaymiz. Ushbu metodni ko'rib chiqish vazifasi grammatik tushunchalarni kontekstda qo'llashni ko'rsatish uchun juda mos keladi. Talabalar yakka tartibda yoki jamoa bo'lib ishlashlari mumkin, unda grammatik jihatdan gaplar turlicha zamonlarda noto'g'ri yozilgan bo'lib, gaplar mantiqan to'g'rilanish o'qituvchi tomonidan talab etiladi. Talaba matnni o'qib tahlil qiladi va zamonlarni bir-biriga moslashtiradi. Gaplar ketma-ketligini tahlil qilib chiqadi. Bu mashq orqali grammatikani mustahkamlashda talabada tanqidiy fikrlash va muammoga tezda yechim topish yoki tezkor fikrlash qobilyatini oshiradi.

Gapirish mashqlari metodi

Avvalo, gapirish konikmasini oshirishda guruhda o'qituvchi asosiy vazifasini o'taydi. Shunga ko'ra talabalar ona tilida ravon, adabiy til me'yorariga rioya etgan holda filologik qoidalarga rioya etgan holda tizimli, nutq so'zlashga motivatsiya va qizishga ega bo'la boshlaydilar. Nutqning ravon bo'lishi so'zlashishi, dastlabki holatda guruhda story telling o'yini orqali rivojlantirish ancha samara beradi bunda, talabalar o'rinlarida o'tirganlari tartibida ketma-ketlikda gaplar aytadilar. Oxirgi talabaga borguncha aytilgan gaplar mazmunini esda saqlashlari kerak ya'ni umumiy ma'no anglatuvchi mazmunni tushunishlari va aytishlari kerak bo'ladi. Kimda-kim gap aytolmasa o'yindan chiqadi. Talabalar soda, kichik gaplardan murakkab gaplarni grammatik tahlil etish shu tarzda o'rganishlari mumkin.

Taqdimot

O'quvchilar darajasi: O'rtadan yuqori darajagacha

Guruh yoki individual foydalanish mumkin. Bu ham amaliy, chunki ular guruhga nimadir qilishni yoki biror narsa qanday ishlashini o'rgatmoqda. Asosan, Grammatik tahlil og'zaki so'zlashuv jarayonida olip boriladi. Talabalar biron bir mavzuni tanlaydilar, bu ularning xohishlariga ko'ra har qanday tegishli mavzu bo'lishi mumkin. Keyin ular "Qanday qilish kerak" mavzusida besh daqiqalik taqdimot qilishadi.

Talabalarni birgalikda hamkorlik qilishlari uchun biz ularni juft-juft qo'yishimiz va nutqdagi gap tahlilini birgalikda hal qilishlarini va tashkil etishlarini so'rashimiz mumkin.

Fonetik tahlil

Leksik tahlil

Morfemik tahlil

Morfologik tahlil

Sintaktik tahlil

Grammatik tahlil Talabalarga tahlil qoidalarini misollar yordamida uyda yoki dars mashg'uloti davomida tayyorlashni va keyingi dars mashg'ulotida o'z mavzularini taqdim etishlari so'raladi va baholanadi.

Taqiq so'zlar bilan ishlash metodi

Talabalar darajasi: Boshlang'ichdan o'rtagacha darajagacha guruhda foydalanish mumkin. So'zlar ro'yxatini tayyorlaymiz. Har bir so'z uchun asl so'zning dominnantasini tasvirlash uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan 3-5 so'z haqida o'ylaymiz. Bu sinonimlar, sifatlar yoki boshqa turdagi atamalar bo'lishi mumkin. Masalan: Ob-havo - yomg'ir, bulut, quyosh, salqin, tashqari issiq; och - ovqat, oshqozon, restoran, chanqoq; yugurish – tez-tez, yurish, sakrash poyga,

Oldindan tayyorlangan kartichkalarga so'zlarni yozamiz. Endi bitta talaba bitta kartchkani olib, o'z guruhidagi ikkinchisiga so'zni tushuntirishi kerak. Muhimi: u kartchkadagi so'zlardan birini ishlatmasdan kartchkadagi so'zga oid boshqa so'z bilan ifodalashi kerak (shuningdek, so'zlarning qismlari yoki o'zgarishlari yo'q). U imo-ishoralar, yuz ifodalari yoki ovozlarni ishlatmasligi kerak. U boshqa og'zaki iboralar yordamida so'zni chegaralashi kerak. Guruhning qolgan a'zolari so'zni taxmin qilishlari kerak. Har bir tur

uchun vaqtni belgilang, masalan, bir daqiqa. Bir guruh bu vaqt ichida iloji boricha ko'proq so'zlarni taxmin qilishi kerak; har bir taxmin bitta nuqtadan iborat.

Tushuntiruvchi talaba taqiq so'zlardan birini (yoki boshqa taqiq vositalarini) ishlatganda, u joriy so'zni o'tkazib yuborishi va keyingi karta bilan davom etishi kerak. Boshqa mumkin bo'lgan o'yin usullari: Guruhlarga bitta so'zni o'zgartirishga ruxsat bering va har bir taxmin uchun 30 soniya vaqt chegarasini belgilang. Yoki talaba biror so'zni butun guruhga tushuntirib bersin va kim birinchi bo'lib taxmin qilsa, ijobiy ball beriladi.

Xulosa qilib aytganda, har bir metod va usullarning o'ziga xos ta'sir va natijalari mavjud va shu kabi interfaol usullar orqali dars mashg'ulotlarni yuqorida qisqacha bayon qilingan omillarni hisobga olgan holda tashkil qilish va olib borish bu dars mashg'ulotlarning sifati va samaradorligini yanada oshirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Axmedova M.E. ARM faoliyatida tilshunoslik fanlaridan mustaqil topshiriqlar tuzishda modul-kredit tizimining joriy etilishi. T.: "O'zMU xabarlar", 1/2/1. 2022.95-96 b.

2. Fayzullayev S.I. Tibbiyotda o'zbek va ingliz tillarida nutqiy kompetentsiyasini integratsion o'qitish mexanizmi, "SCIENTIFIC ACADEMY" Ilmiy tadqiqotlar markazi "Ta'lim sohasini rivojlantirishda zamonaviy yondashuvlar va unga qaratilgan yechimlar" xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya doirasidagi "Ta'lim sohasidagi xizmatlari uchun" xalqaro ko'rik tanlovining materiallari to'plami

28-fevral, 1-QISM O'ZBEKISTON -2023. 391b.